

UZZIŅAI

Scenāriji jāraksta kopā

Muzejs ir pastāvīga un publiski pieejama institūcija, kura kalpo sabiedrībai un tās attīstībai un kura iegūst, uzkrāj, saglabā, pēta, popularizē un eksponē materiālo un nemateriālo cilvēces mantojumu un vidi, lai sekmētu pētniecību, sabiedrības izglītošanu un sniegtu sabiedrībai emocionālu baudījumu, un kuras darbība, īstenojot muzeja funkcijas, nav vērsta uz peļņas gūšanu.

Muzeja pamatfunkcijas ir:

- 1) muzeja krājuma komplektēšana, dokumentēšana, saglabāšana un pieejamības nodrošināšana;
- 2) muzeja krājuma un ar to saistītās informācijas izpēte;
- 3) sabiedrības izglītošana, izmantojot ekspozīcijas, izstādes un izglītojošas programmas, kā arī citus ar muzeja darbību saistītus komunikācijas veidus.

Muzeja pamatfunkcijas tiek īstenotas atbilstoši muzeja misijai — muzeja darbības vispārīgajam mērķim, kas ietver muzeja nepieciešamības pamatojumu un informāciju par muzeja profilu jeb muzeja specializāciju, ko nosaka muzeja krājuma saistība ar noteiktu zinātnu nozari vai darbības sfēru, kā arī muzeja darbības aptverto laika posmu, teritoriju un mērķauditoriju.

Muzeju likums

Akreditētie pašvaldību muzeji

Cēsu novadā

- Cēsu Vēstures un mākslas muzejs

- K.Skalbes "Saulrieti"
- E.Dārziņa "Jāņaskola"
- A. Austrīņa "Kaikaši"

Vecpiebalgas novadā

- Brāļu Kaudzišu "Kalna Kaibēni"

- Priekuļu novadā
- E.Veidenbauma "Kalāči"

Neakreditētie muzeji un ekspozīcijas, kurus finansē arī pašvaldības

Amatas novadā

- M.Vanagas muzejs
- Āraišu ezerpils Arheoloģiskais parks

- Tautas zvejniecības aroda muzejs (biedrība "Līgatnes krasti")
- Līgatnes papīra muzejs (Līgatnes vēstures biedrība)
- Padomju laika slepenais bunkurs (rehabilitācijas centrs "Līgatne")

Jaunpiebalgas novadā

- Jaunpiebalgas novadpētniecības muzejs
- Piebalgas mākslas darbu krātuve Zosēnos
- Ķeņča istaba

- Priekuļu novadā
- Seno lietu un mantu kambaris Veselavas muižā

Līgatnes novadā

- Strādnieku dzīvoklis

Kopienas intereses nedrīkst centralizēt

Līgatnes novada pašvaldībai novada attīstībā kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana vienmēr bijusi svarīga. Arī iedzīvotāji aktīvi iesaistās, veido ekspozīcijas. Biedrība "Līgatnes krasti", piesaistot projektu finansējumu, un ar pašvaldības atbalstu izveidojusi Tautas zvejniecības aroda muzeju, Līgatnes vēstures biedrība - Līgatnes papīra muzeju. Pašvaldība - Līgatnes papīrfabrikas strādnieku dzīvokli. Pašvaldības kapitālsabiedrības "Līgatnes rehabilitācijas centrs" pārziņā ir padomju slepenais bunkurs.

"Neviens no muzejiem vai ekspozīcijām nav akreditēts. Visticamāk, tas arī netiks darīts, jo neredzam īpašu vajadzību, būs tikai pienākumi. Visi muzeji ir privātas iniciatīvas. Strādnieku dzīvoklis, ko izveidoja pašvaldība, ir tūrisma objekts, iepazīstinot ar Līgatnes papīrfabiku," stāsta novada domes vadītājs A.Šteins un uzsver, ka gan malu zvejniecības

muzejā, kā to ikdienā sauc, gan papīra muzejā ir savākti unikāli eksponāti.

Ikdienā abi muzeji nav atvērti. "Tad jāalgo vismaz dežurants, bet biedrībām tādu līdzekļu nav. Ja piesakās grupas, ir ekskursijas. Tādu muzeju nekur citur nav, bet, lai tie ikdienā būtu pieejami sabiedrībai, vajadzīgas dotācijas. Pašvaldība to nevar atļauties," skaidro A.Šteins un uzsver: "Domājot par nākotni, svarīgi neiznīcināt to, kas radīts. Jaunajā novadā būs iespēja paplašināt mērogu, jāmeklē kopsakarības. Vietas, kopienas intereses, tradīcijas nedrīkst centralizēt. Mēs varam būt spēcīgi, ja katrs pats sevi cienām, lepojāmies ar savām vērtībām."

A.Šteins arī atzīst, ka nelielie muzeji, īpašas vēstures ekspozīcijas nekad nevarēs pastāvēt tikai ar biļešu naudu, bez dotācijām. Līgatnē cita situācija ir slepenajam bunkuram, kas līdz šim spēj uzturēt tūristu interesi. □

Gandrīz katrā novadā ir muzeji, kultūrvēstures objekti, novadpētniecības ekspozīcijas, vēstures un piemiņas istabas, kuru uzturēšanu un darbību kaut daļēji finansē pašvaldības. Būtisks ir jautājums - kā pēc administratīvi teritoriālās reformas tos uzturēt jaunajos novados.

Muzeju biedrība un Latvijas Muzeju padome jau vasarā aicināja Latvijas muzejus izvērtēt situāciju, veidot iespējamus scenārijus muzeju apvienošanai, pievienošanai vai citām pārmaiņām. Vidzemnieki satikās Cēsīs.

"Runājam par to, kas patlaban zināms par reformu un kā tā varētu skart muzejus. Vidzemē nevienā jaunajā pašvaldībā nebūs tik daudz muzeju, cik Cēsu novadā. Starp muzeju kolēģiem mums ir veiksmīgas sadarbības pieredze. Muzejnieki cits citu pazīst, domu apmaiņa bijusi vienmēr.

Protams, par reformu uztraucas visi, ir daudz neskaidrību, bet nedrīkstam uzskatīt - kā būs, tā būs -, pašiem jādomā, jā dara," saka Cēsu Vēstures un mākslas muzeja vadītāja, Muzeju biedrības valdes locekle, Vidzemes reģiona muzeju koordinatore Kristīne Skrīvere. To sarunā ar muzejniekiem uzsveris arī Cēsu novada domes priekšsēdētājs Jānis Rozenbergs - pašiem jābūt aktīviem, jāiesaka priekšlikumi un attīstības scenāriji, kā gribētu strādāt turpmāk.

K.Skrīvere pastāsta, ka arī citos novados Latvijā muzejnieki domā līdzīgi. Lielākoties kolēģi ir pret muzeju apvienību veidošanu, kurā ir centrālais muzejs un filiāles, bet šādu variantu tomēr neizslēdz.

"Patlaban top grozījumi Muzeju likumā. Attiecībā uz pašvaldību muzejiem likumā būs iestrādāta iespēja veidot nodibinājumus. Tad, piemēram, veidojot apvienību kā nodibinājumu, to vada valde un muzeji valdē ir līdzvērtīgi pārstāvēti. Nodibinājums dod lielākas iespējas, nekā tās ir pašvaldības tiešās pakļautības iestādei - var brīvāk rīkoties ar budžeta līdzekļiem, piesaistīt finansējumu. Valdē ir pārstāvis no katra muzeja, pieaicināti muzeju jomas profesionāļi, kā arī no dibinātāju puses - pašvaldības. Valdei ir pakļauts direktors, kurš pie šāda pārvaldības modeļa pilda valdes lēmumus. Tāda pieredze ir Igaunijā, taču kaimiņos likumi daudzos jautājumos ir brīvāki, tur muzeju nozares reforma un iespēja muzejus dibināt kā nodibinājumus ir jau desmit gadus," stāsta K.Skrīvere.

Viņa uzsver, ka ir būtiski runāt un spriest ne tikai par muzejiem, bet kopumā par kultūras pārvaldību novadā. Visticamāk, būtu jāveido kultūras pārvalde, kuras pakļautībā būs muzeji, kultūras centri utt. Katrai jomai būtu nepieciešams savs pārstāvis pārvaldē, kurš turētu rūpi par attiecīgo nozari. Muzeju gadījumā tas varētu būt pārstāvis kultūras mantojuma jautājumos.

"Ja runājam par apvienību, to var veidot tikai akreditētie muzeji. Būtisks ir jautājums, kas no-

tiēk ar novadpētniecības muzejiem, vēstures un piemiņas istabām, privātajām iniciatīvām, kuras arī finansē pašvaldības. To krājumos arī ir nacionālas vērtības, kuras nedrīkst atstāt bez ievēšanas. Biedrība ir rosinājusi diskusiju Kultūras ministrijā, jo jāsaprot, ko domājam ar vārdu "muzejs". Tas gan ir skaidri pateikts Muzeju likumā, bet dzīvē tiek lietots ļoti dažādi," vērtē Cēsu muzeja vadītāja un atgādina, ka novados ir arī cits vērtīgs kultūras mantojums - pilis un muižas, ēkas - aizsargājami kultūrvēstures pieminekļi. Kā tos izmantot, kā saglabāt, pārvaldīt, uzturēt?

Muzejnieki novados pauduši bažas - ja kļūst par lielāka muzeja filiāli, zaudēs identitāti. "Pārmaiņās nedrīkstam pazaudēt vērtības un iestrādes, kas ir katrā muzejā, pašidentitāti, vērtību izpratni, kāpēc kāds muzejs pastāv. Visiem muzejiem ir ļoti labas iestrādes. Optimizācija noteikti neder, jā dara viss, lai muzeji attīstītos," uzsver K.Skrīvere.

Nākamgad Cēsu muzejam gaidāma akreditācija. Kolektīvs nopietni strādā, lai ar kārtējo akreditāciju iegūtu reģionālā muzeja statusu. Tā būs lielāka atbildība.

"Racionāli, ar vēsu prātu, vērtējot, kas labs, kas slikts, ar kolēģiem diskutējām. Katram muzejam jābūt attīstības metiem Cēsu novadā, jāsaprot, kurp ejam. Nākamā gada pirmajā pusē mums būs kopīgi izstrādāta vīzija, ko piedāvāsim pašvaldībai," saka Cēsu muzeja vadītāja un uzsver, ka mērķtiecīgi šos jautājumus risina arī citos jaunajos novados Latvijā. □

Svarīgi palikt patstāvīgiem

ka nekas nav jāsaistē. Nekur nav teikts, ka nākamgad 1.jūlijā jaunajai pārvaldībai jābūt skaidrai."

Viņa pārliecināta, ka kopējas Cēsu muzeju apvienības darbība noteikti izmaksātu dārgāk. "Orisāre" ir speciālisti, nevis muzeju vadītāji. Ja veido jaunu apvienību, katrs muzejs kļūst patstāvīgs un tam ir savs direktors. Mums apvienībā ir krājuma glabātāja, izglītojošā darba speciāliste, muzeja speciālisti. Ja būs Cēsu muzeju apvienībā, protams, speciālistu darbs būs saistīts ar visiem muzejiem. Vai mākslinieki, kurš ir Cēsu muzeja, iekārtos izstādes Piebalgas muzejos? Dzīvē tā nebūs. Mums ir prasībām atbilstoša krātuve, kur glabājas visu mūsu muzeju vērtības. Var sapņot par jaunām krātuvēm, bet tas ir nereāli. Gadu gaitā izveidojusies sava sistēma, kā risināt dažādus jautājumus, arī saimnieciskos, kas nav mazsvarīgi. Vai to izjaukt? Protams, viss būs atkarīgs, kādu izveidos administratīvu sistēmu tagadējos novados," saka L.Grudule.

"Orisāres" vadītāja pastāsta, ka Piebalgas muzejos tuvākajā laikā jāatrisina vairāki saimnieciskie jautājumi. "Kalna Kaibēnos" nepieciešama ēkas restaurācija un apkures sistēmas sakārtošana, tad interjera atjaunošana. Ēkai ik pa laikam veiktas izpētes, secināts, kas jā dara, bet nav bijis naudas. Ar katru reizi veicamo darbu saraksts kļūst garāks. "Saulrietiem" un "Kalna Kaibēniem" problēma ir ūdensapgāde, akas vasarā ir

sausas.

Vecpiebalgā nav tikai akreditētie muzeji, vēl arī Piebalgas novadpētniecības ekspozīcija Inešos, Taurenē novadpētniecības ekspozīcija, novadpētniecības ekspozīcija un Jettes piemiņas istaba Dzērbenes pilī. To veidošana un uzturēšana ir entuziastu darbs, pašvaldība nodrošina telpas, arī finansiālu atbalstu projektos.

"Ar novadpētniecību "Orisāres" muzeji darbojas tikai dižgaru un laikmeta kontekstā. Mazajās kolekcijās ir īstas pērles, nacionāli dārgumi. Kam tie pieder? Kas nākotnē notiks ar šīm kolekcijām, ja entuziasms zudīs? Saprotams, ka vietējiem cilvēkiem ekspozīcijās redzamais ir svarīgs, te atspoguļojas vietas vēsture. Nevajag katru vēstures istabu akreditēt, bet jāsaprot, ko ar to darīt. Pievienot šos muzejus kādam nav iespējams, mērķi un misijas ir dažādi. Var būt muzeji, kas pieder biedrībām, privātpersonām, bet tiem ir vajadzīgas noteiktas statuss," vienkārši pauž L.Grudule. Viņa arī uzskata, ka, domājot par muzeju un ekspozīciju nākotni, līdztekus jādomā, kā saglabāt un izmantot aizsargājamās arhitektūras pieminekļus un kultūrvietas. □

Lappusi sagatavoja
SARMĪTE FELDMANE

Projektu finansē
Mediju atbalsta fonds
no Latvijas valsts
budžeta līdzekļiem

MAF
Mediju atbalsta fonds